

Теоретико-методологічні засади політології.

1. **Підходи до визначення предмету політології.** Сутність, форми та основні парадигми, тенденції розвитку і функціонування політології, її місце та роль в житті суспільства. Місце та специфіка політології в системі соціальних наук, взаємозв'язок і взаємозалежність. Структура політичної науки. Складові політичної науки та їхня специфіка: історія політичних учень, теорія політики, політична філософія, вчення про політичні інститути та процеси, теорія міжнародної політики, політична історія, політична соціологія, політична психологія, політична географія, політична антропологія.

2. **Інструментарій політології.** Система категорій політології. Методи політології. Мова політичної науки. «Polity», «polisy», «politics»: розмежування ключових понять. Функції політології: описова (deskриптивна), пояснювальна, інструментальна, інноваційна, прогностична, методологічна, світоглядна, політичної соціалізації, прикладна (управлінська), нормативна. Закони та закономірності політичної науки.

Політика як соціальне явище. Суб'єкти політики.

1. **Структура і функції політичної сфери суспільства.** Сутність і основні визначення політики. Місце і роль політики в суспільстві, її види та детермінанти. Взаємозв'язок політики з іншими формами суспільної свідомості (філософією, мораллю, релігією, наукою). Взаємозв'язок політики і моралі як регулятивних сфер суспільного життя: спільне і відмінне. Історичні типи взаємодії політики і моралі. Проблема моральності в сучасній політиці. Політика як форма діяльності з реалізації інтересів і потреб суб'єктів політики. Структура і функції політики. Політична діяльність – загальна структура, форми, методи.

2. **Суб'єкти політики. Політика й сучасний розвиток українського суспільства.** Особові, групові та корпоративні інтереси у політичному житті. Механізм впливу соціальних спільнот на політику в умовах незалежного розвитку України. Політичне життя сучасного українського суспільства. Демократичний транзит українського суспільства. Становлення суверенної української держави.

Історія політичних вчень

1. **Політичні вчення античності.** Особливості антично-полісного варіанта політичного розвитку. Переосмислення поняття влади в античній політичній думці Платона та Арістотеля. Політична теорія грецької демократії та її дилеми. Теорія „ідеальної держави“ і динаміки політичних форм Платона. Платонівський аналіз полісних зв'язків і визначення основних характеристик поліса і станів. Конструювання ідеального ладу, його основні характеристики. Ідеальна держава як родинно-цивільна громада. Класифікація політичних режимів і концепція „змішаного державного устрою“ Арістотеля. Характеристика „політії“ і орієнтація на середній клас Арістотеля. Загальні риси римської політичної думки.

2. **Основні ідеї й особливості європейської середньовічної і ренесансної політичної думки.** Культурно-цивілізаційні фактори європейського розвитку: демаркація сфер небесного і земного (А.Августин і Фома Аквінський). Середньовічні джерела сучасної демократії (У. Оккам, Марсилья Падуанський). Співвідношення світської і духовної влади. Ідея народного суверенітету у французьких юристів і У. Оккама. Політична теорія епохи Відродження. Флорентійська і Венеціанська моделі політичної демократії. Закони розвитку політичної сфери та лідерства Н. Макіавеллі. Проблема мети і засобів у політиці: чеснота і політика; макіавеллівська антропологія; значимість вільної волі і політична відповідальність. „Державний інтерес“ і концептуалізація становлення національної держави (Ж. Боден).

3. **Політична думка Нового часу.** Проблеми співвідношення прав особистості, суспільства і держави у політичній філософії Т. Гоббса та Дж. Локка. Концептуально-теоретичні дилеми політичної модернізації і проблема меж державної влади. Т. Гоббс: поняття „природний стан“, „природний розум“, „природний закон“, „суспільний договір“. Раціоналістичний метод політичної філософії Гоббса; нетрадиційне уявлення про суспільство як про штучне утворення. Розрізнення між владою природною і владою політичною розуміння суспільного договору Дж. Локком. Політичні вчення ідеологів французького просвітництва. Дискусія про поділ влади і „суспільний договір“: Ш.-Л. Монтеск'є (основні ідеї праці Монтеск'є „Про дух законів“.

Проблема генезису суспільства і поняття політичного закону. Вчення про форми правління і відповідних їм „принципах“ і Ж.-Ж. Руссо. Критика Руссо понять „право“, „влада“, „воля“, „сила“, „тиранія“, „відчуження“, „війна“, „народ“, „договір“). Політичні ідеї Французької революції та їхня спадщина. Політична концепція „Федераліста“ і основні напрямки політичної думки в США в період боротьби за незалежність (Б. Франклін, Т. Пейн, Т. Джефферсон, А.Гамільтон, Дж. Адамс, Дж. Медісон).

4. Політичні теорії XIX століття. Народження політичної теорії консерватизму (Ж. де Местр, Е. Бьорк). Проблеми правової держави, моралі і громадянського суспільства в німецькому ідеалізмі (І. Кант, Г.В.Ф. Гегель). Суверенітет природної і цивільної особистості як правова міра закону. Концепція правової справедливості. Поділ праці, диференціація й збільшення потреб як тенденції розвитку громадянського суспільства. Культура громадянського суспільства - універсальне середовище усупільнення приватних інтересів; співвідношення приватного і загального інтересу. Трансформація класичної ліберальної теорії. Проблеми стійкості демократії, співвідношення волі і демократії, захисту прав меншості і представницького правління (І. Бентам, Дж. Ст. Мілль, А. Токвіль).

5. Політична думка XX століття. Від традиційної до „нової“ політичної науки: генезис сучасної політології (Г. Моска і В. Паретто, „плебісцитарна теорія демократії“ М. Вебера). „Реалістична“ наука про політику Г. Моска і В. Паретто. „Плебісцитарна теорія демократії“ М. Вебера і криза класичної демократичної легітимності. Поняття легітимності влади та типи політичного панування М. Вебера. Народження американської політичної науки і її вплив на формування процесуальної теорії демократії. Процесуальна теорія демократії: В. Вільсон, А. Бентлі, Г. Лассуел, Д. Трумен. „Біхевіоралістська революція“ і її особливості. Конкурентна теорія демократії Й. Шумпетера. Полеміка елітистів і плюралістів. Французька політична наука XX ст. (М. Прело, М. Дюверже, Р. Арон, П. Бурдьє, М. Фуко, Ж.Ф. Ліотар). Концепція „політичного поля“ П. Бурдьє. Постмодерністські стратегії політичних досліджень (М. Фуко, Ж.Ф. Ліотар). Політична теорія „тотальної держави“ (Р. Міхельс і К. Шмітт). Поняття політичного К. Шмітта. Концепція „системної теорії демократії“ Н. Лумана. Концепція „деліберативної демократії“ Ю. Хабермаса. Проблеми формування новітньої української політичної думки. Д. Чижевський, Ю. Охримович, І. Мірчук, І. Лисяк-Рудницький. Українська національна ідея та етапи її формування. Державотворча думка України кінця XX – початку XXI ст.

6. Філософія політики та сучасна західна політологія. Філософія політики: предметне поле та основні проблеми. Політичне та культурне: нейтралізація та актуалізація політичного. Філософія політики Ж. Рансьєра. Ш. Муфф: критика агрегативно-ринкового поняття демократії. П.Бурдьє: габітус, форми соціального капіталу та їх роль у функціонуванні влади. Конкурентна теорія демократії Й. Шумпетера. Р. Даль: інтерпретація поліархії. Концепція демократичного елітизму Дж. Сарторі. Основні положення теорії справедливості Дж. Ролза. Принциповий лібертаризм та мінімальна держава Р. Нозіка.

Політичні процеси та інститути.

1. Система детермінацій політичного процесу. Поняття політичного процесу. Сутність та структура політичного процесу. Функціональний зміст політичного процесу, його основні стадії. Еволюційні та революційні процеси. Революція, реформа, повстання, бунт – розмежування у політичній науці та практиці. Зміст та основні риси політичної діяльності. Класифікація основних учасників політичної діяльності.

2. Влада як суспільне явище. Влада і владні відносини у сучасному українському суспільстві. Сутність влади: поняття та концепції. Поняття ресурсів влади та їх типологія. Структура влади. Основні види влади: політична, економічна, духовна, інформаційна. Соціальне призначення влади. Функції політичної влади. Основні умови ефективною реалізації влади. Принципи розподілу влади та її історичні форми. Поняття і типи легітимності влади. М.Вебер про три основні типи легітимності панування. Нові тенденції в розвитку влади. Концептуальні моделі організації влади у сучасному суспільстві (теорія політичної

модернізації, меритократії, світового уряду). Влада і владні відносини у сучасному українському суспільстві.

3. Політична система суспільства. Політична система як механізм формування й функціонування влади у суспільстві, чинник стабілізації й розвитку політичного життя. Основні елементи політичної системи, її інституційна, інформаційно-комунікаційна і нормативно-регулятивна підсистеми. Місце і роль у політичній системі держави, політичних партій, ЗМІ, політичних асоціацій і об'єднань, різних політичних суб'єктів та їхні взаємовідносини. Функції політичної системи: визначення цілей, завдань, програми діяльності суспільства, мобілізація ресурсів на досягнення поставлених цілей, інтеграція всіх елементів суспільства. Типологія політичних систем. Моделі політичної системи Д. Істона та Г.Алмонда. Особливості політичної системи України в новітньо-історичній ретроспективі.

4. Держава як основний інститут політичної системи. Походження і сутність держави. Позакласовий, класовий та загально цивілізаційний підходи до аналізу сутності, походження і призначення держави. Основні ознаки і функції держави. Форми правління та державного устрою. Державні інститути та органи. Класифікація органів державної влади. Проблема етатизації та деетатизації суспільного життя. Процеси державотворення в Україні в умовах посткомунізму т постколоніалізму. Конституція України про основні засади державності.

5. Правова, соціальна держава та громадянське суспільство. Правова, соціальна держава: визначення, суть, основні ознаки. Поняття та принципи правової держави. Теоретичні засади правової держави. Соціальна держава. Співвідношення соціального і правового принципів. Побудова правової, соціальної, демократичної суверенної держави – стрижень національного розвитку України. Поняття «громадянське суспільство». Сучасні концепції громадянського суспільства. Громадянське суспільство як сфера самоврядування вільних індивідів та добровільно сформованих асоціацій громадян. Головні інститути громадянського суспільства. Взаємозв'язок правової держави, громадянського суспільства та демократії. Політичні структури громадянського суспільства. Тенденції розвитку громадянського суспільства в Європі та Україні. Роль громадянського суспільства України у національному опорі російській агресії.

6. Політичні режими та устрої сучасної держави. Поняття політичного режиму. Структура політичного режиму. Основні типи політичних режимів сучасності: тоталітарні, авторитарні, демократичні. Динаміка політичних режимів. Ознаки та різновиди тоталітарних політичних режимів. Особиста і «кланова» диктатура. Конкретно-історичні форми тоталітаризму: комунізм, фашизм, нацизм. Фактори, що сприяють формуванню тоталітаризму за сучасних умов. Сутність та основні особливості неопатримоніалізму. Трансформація політичних режимів у посткомуністичних суспільствах. Стадії постколоніальних перетворень. Метаморфози посткомуністичної влади. Форми правління і форми державного територіального устрою. Основні форми правління: монархія (абсолютна, конституційна, дуалістична) і республіка (парламентська, президентська, змішана): їх сутність і специфіка різновидів. Особливості основних форм територіального устрою: унітарна держава, федерація, конфедерація.

Парламент і парламентаризм. Структура парламентів. Функції парламентів (правотворча, законодавча, контрольна, установча, забезпечення гласності, легітимації). Повноваження парламентів. Законодавчий процес у парламентах. Статус депутата. Взаємодія парламенту з іншими органами влади. Парламентаризм в Україні. Інститут президентства. Сучасні моделі президентства. Повноваження президента. Відмінні ознаки президентської влади від парламентської. Система президентських виборів. Взаємовідносини президента з партіями, держапаратом та парламентом. Структура президентської влади в Україні. Роль уряду та парламенту в процесах євроінтеграції та повоєнного відновлення України..

7. Демократія: теорія і реальність. Багатоманітність тлумачення демократії. Нормативний та описовий (описово-емпіричний) підходи до визначення демократії. Основні концепції демократії. Колективістська (тоталітарна), особистісна (ліберальна), плюралістична (теорія зацікавлених груп). Характерні риси основних концепцій демократії. Демократія як форма держави та як механізм політичної влади. Форми демократії: плебісцитна, пряма і

репрезентативна (представницька). Переваги та недоліки основних форм демократії. Надбання та недоліки сучасної плюралістичної демократії. Передумови та шляхи демократизації українського суспільства. Ціннісне, раціонально-утилітарне та системне обґрунтування демократії. Економічні, соціальні, політико-культурні, релігійні та зовнішньополітичні передумови демократії в Україні. Загальні моделі демократизації суспільства (лінійна, циклічна, діалектична). Сутність бюрократії та бюрократизму як соціальне явище. Розвиток теорії бюрократії. Модель раціональної бюрократії (М. Вебер). Функції бюрократії. Демократія і бюрократія: особливості взаємозв'язку. Перспективи демократичного поступу України в контексті Євроінтеграції.

8. Місцеве самоврядування: поняття, завдання і принципи організації. Функції управління в державі: зміст і проблеми. Класифікація функцій управління. Проблема розподілу функцій управління. Адміністративно-територіальний поділ країн як просторова основа місцевого самоврядування. Поняття та функції місцевого самоврядування. Децентралізація та завдання місцевого самоврядування. Основні ідеї Європейської хартії місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 р. Закон України про місцеве самоврядування: основні зміни в контексті децентралізації 2015-2022 рр. Децентралізація як стимул розвитку місцевої демократії. Проблеми децентралізації та рецентралізації в умовах воєнного стану. Роль місцевого самоврядування у повоєнному відновленні України.

9. Політична культура: свідомість, політична ідеологія. Сутність, структура і функції політичної культури. Визначення та структура політичної культури. Місце і роль політичної культури. Політологічні концепції політичної культури. Місце і роль політичної культури в загальній системі культури і в політичному житті суспільства. Типи політичних культур. Характерні ознаки політичної культури сучасного політичного суспільства та проблема його формування. Стан та проблеми формування сучасної демократичної політичної культури в українському суспільстві. Політична культура Європейського Союзу: основні цінності.

10. Політичне лідерство і політичні еліти. Лідерство та його специфіка у політичному аспекті. Ідеї лідерства в історії політичної думки. Об'єктивні та суб'єктивні сторони лідерства. Основні концепції політичного лідерства. Класифікація функцій та тенденції розвитку політичного лідерства. Виникнення понять «еліта» та «політична еліта». Загальні причини існування еліт. Теорія еліт Г. Москі, В. Парето, Р. Міхельса. Основні напрямки сучасних елітарних теорій: макіавеллістська школа, ціннісні теорії демократичного елітаризму, концепція плюралізму еліт, ліволіберальні концепції. Типологія еліт. Політична еліта України: особливості рекрутування та етапи еволюції. О. Донцов, В. Липинський, М. Драгоманов про роль еліти в державотворенні. Політична еліта і правлячий клас. Складнощі та шляхи становлення сучасної еліти в Україні. Критерії оцінки популярності та ефективності діяльності політичного лідера в сучасній Україні

11. Політичні конфлікти та кризи. Поняття про соціальну напругу та політичний конфлікт. Політичні інтереси як передумова виникнення конфліктів. Об'єкти і суб'єкти політичного конфлікту. Типологія політичних конфліктів. Причини порушення стабільності, виникнення напруженості й політичних конфліктів. Характеристика соціальної напруги та конфліктів у посттоталітарних державах. Риси й умови політичної стабільності. Міждержавні та гібридні конфлікти в сучасному світі. Російсько-українська війна як приклад зіткнення демократичного та авторитарного режимів.

Політичне поле та окремі суб'єкти політики

1. Політичне поле: конституювання й інституціоналізація. Поняття політичного поля. Вибір позицій у політичному полі. Двоїста залежність і легітимність політичного поля. Інституціоналізація поля політики і політичний капітал. Закони політичного поля. Поняття медіа-поля політики.

2. Теорія партій та партійних систем. Зародження теорії партій та партійних систем. Передумови виникнення й еволюції партій сучасного типу. Сутність і родові ознаки політичних партій. Функції партій і їхня роль у політичному процесі. Типологія політичних партій. Партійні системи та їх різновиди. Функції партійних систем. Структура партійних систем. Становлення багатопартійної системи в сучасній Україні.

3. Політичні спільноти. Суспільні (громадські) рухи та їх роль у сучасному суспільстві. Сутність групового підходу до вивчення політики. Поняття і функції груп інтересів. Типологія груп інтересів. Безпосереднє політичне представництво інтересів. Опосередковане політичне представництво інтересів. Групи тиску. Лобізм та адвокація. Громадське об'єднання: сутність, структура, типологія. Громадські рухи. Екологічні рухи та їх політизація. Жіночий рух (фемінізм та неофемінізм). Молодіжний рух в Україні. Громадські рухи сучасності і політична влада. Приклади рухів спротиву в умовах повномасштабного вторгнення росії в Україну.

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ

I. Підручники та посібники:

- Аналіз освітньої політики: теорія і практика управління на місцевому рівні: наук. посіб. / авт. кол. : В.Г. Базілюк, Т.Є. Бойченко, Л.М. Забродська [та ін.] ; Держ. вищ. навч. заклад «Ун-т менедж. освіти». К. : Вид-во ДВНЗ «Ун-т менеджменту освіти» НАПН України, 2014.
- Визначення та вимірювання демократії / За ред. Д. Бітема; пер. з англ. Г. Хомечко. Львів : Літопис, 2005. 318 с.
- Габрієлян О. А. Предмет політичної науки // Політична наука: Методи досліджень: підручник за ред. О. А. Габрієляна. К. : ВЦ «Академія», 2012. 320 с.
- Горбатенко В. П. Політичне прогнозування: теорія, методологія, практика. К.: Генеза, 2006. 400 с.
- Головатий М. Ф. Демократія: історія, теорія, практика : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. та аспірантів-політологів. Київ : ДП "Вид. дім "Персонал", 2018. 230 с.
- Демократія: від теорії до практики. Посібник для студентів вищих навчальних закладів. Видання друге, доповнене. К.: Міжнародна фундація виборчих систем. 2019. https://www.ifes.org/sites/default/files/ifes_ukraine_democracy_from_theory_to_practice_student_handbook_v1_ukr.pdf
- Крушинський, В. Манжола В., Андрущенко С., Галака С., Бордиловська О. Міжнародні відносини та світова політика. Підручник. Київ: Знання. 2014. 662 с
- Основи демократії: Навч. посібник для студентів вищих навч. Закладів за заг. ред. А.Колодій. К., 2002. 832 с.
- Парсонс, Вейн. Публічна політика: Вступ до теорії й практики аналізу політики: Пер. з англ. К.: Вид. дім. «Києво-Могилянська академія», 2006. 549 с.
- Передумови становлення інформаційного суспільства в Україні. О. Б. Баховець, Т. О. Грінченко, К. Д. Гуляєв [та ін.]. К.: Азимут-Україна, 2015. 287 с.
- Пірен М. І. Лідерство: сутність та реалізація в українському суспільстві : навч. посіб. К. : Університет «Україна», 2012. 232 с.
- Порівняльна політика. Основні політичні системи сучасного світу. заг. ред. В.Бакірова, М. Сазонова. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2008. 576 с.
- Рафальський О. О. Суспільна функція політичної науки та її роль на сучасному етапі розвитку Українию Вісник НАН України. 2016. № 5. С. 44-47. URL.: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2016_5_13
- Філософія політики: Підручнику Авт.-упоряд.: В. П. Андрущенко. К.: Знання України, 2003. 400 с. Гл. 1. Об'єкт філософії політики та її місце у системі політологічного знання. С. 13-21.
- Шергін С. О. Політологія міжнародних відносин : навч. посіб. Київ : Дипломатична академія України при МЗС України, 2018. 204 с.
- Шляхтун П. П. Політологія : історія та теорія : підручник. Київ : “Центр учбової літератури”, 2019. 470 с.

II. Першоджерела з теорії та історії політики:

- Аджемоглу, Д. Робінсон. Дж. Чому нації занепадають. Походження влади, багатства і бідності. Київ: Наш формат. 2016. 440 с.
- Арендт Г. Джерела тоталітаризму. К: Дух і літера, 2005. 540 с.
- Арістотель. Політика. К.: Основи, 2000. 239 с. <http://litopys.org.ua/aristotle/arist.htm>
- Аррігі Дж. Довгий шлях у двадцяте століття : Гроші, влада і витоки нашого часу К.: Видавничий дім «Територія майбутнього», 2006. 472 с.
- Браун Т. Порівняльне дослідження двопалатної та однопалатної систем у федеративних і унітарних державах // Вісник Програми сприяння парламентам України, 1996. № 3.
- Вебер Макс. Покликання до політики. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. К., 1998. С. 173-191. <http://litopys.org.ua/weber/wbs08.htm>
- Гайек Ф. А. Право, законодавство і свобода. Нове визначення ліберальних принципів справедливості і політичної економії. Т. 1-3. К.: Аквілон-Прес, 2000. 312 с.
- Гантінгтон Семюел Ф. Три хвили демократизації. Демократія : антологія ; упоряд. О. Проценко. К. : Смолоскип, 2005. XXVLLI. 1108 с. (Політичні цінності) ; вип. 1. С. 574-582.
- Гоббс Т. Левіафан. К.: Дух і Літера, 2000. 606 с. <http://aps-m.org/wp-content/uploads/2017/03/%D0%B3%D0%BE%D0%B1%D0%B1%D1%81.pdf>
- Даль Р. Поліархія. Участь у політичному житті та опозиція; пер. з англ. О. Д. Білогорського. Харків : Каравела, 2002. 216 с.
- Декларація про державний суверенітет України // Відомості Верховної Ради УРСР. 1990. № 31.
- Європейська хартія місцевого самоврядування. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036
- Загальна Декларація прав людини: прийнята ООН 10 грудня 1948 року. К., 1963.
- Кобець Ю. В., Мадрига Т. Б. Якість політичної еліти України в контексті демократичних перетворень. Прикарпатський вісник НТШ. Думка. 2019. № 4 (56). С. 70-80
- Козловець М. А. Політична еліта як суб'єкт державотворення в умовах трансформації українського суспільства // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». 2017. № 2 (33). С. 74-87
- Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. К., 1996.
- Мак'явеллі Н. Державець. Харків: Фоліо. 2019. 121 с.
- Маккейн Дж., Солтер М. Буремна хвиля. Добрі часи, праведні справи, великі битви та інші звиятиги. Переклад Я. Примаченко. Харків, Віват, 2020. 432 с.
- Мацієвський Ю., Кашинський О. Витоки популізму в Центрально-Східній Європі. Ідеологія і політика. 2017. №2(18). С.15-37 URL: <https://eprints.oa.edu.ua/6717/1/2.6.-UKR.-Matsiyevsky-and-Kashynsky-Final.pdf>
- Мейсон П. Посткапіталізм. Путівник у наше майбутнє. Київ: Наш формат. 2019. 360 с.
- Міль Дж. Належні функції представницьких органів. Політологічні читання. 1992. № 1. С. 210-219.
- Пейн Т. Права людини К., 2000. 205 с.
- Платон. Держава. К., 2000. 355 с.
- Почепцов Г. Пропаганда 2.0. Харків: Фоліо, 2018. 786 с.
- Теорія коаліційних урядів: світовий досвід та коаліційна практика. Політичні проблеми сучасної України: аналітичні доповіді Інституту політичних та етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України. К.: ІПІЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2012. 600 с
- Фергюсон Н. Глобальний занепад. Як помирають інститути та економіки. Київ: Наш формат. 2020. 144 с.
- Флорида Р. Homo creativus. Як новий клас змінює світ. Київ: Наш формат. 2018. 432. 20.
- Фісун О. А. Античні витоки демократичної теорії: метаморфози полісу та парадокси архе // Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. 2007. №796. Вип. 11. С. 6-14.

- Фукуяма Ф. Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобалізації демократії. Київ: Наш формат. 2019. 608 с.
- Carothers Th., Brown F. Z. Revitalizing Democracy Internationally. Carnegie Endowment for International Peace. Sept. 2020. Issue 1. URL: <https://carnegieendowment.org/2020/09/09/revitalizing-democracy-internationally-nub-82502>
- Frye T. Presidents, Parliaments, and Democracy: Insights from the Post-Communist World // The architecture of democracy: constitutional design, conflict management, and democracy / edited by Andrew Reynolds. Oxford; New York: Oxford University Press, 2002. 507p. P. 81 – 103.
- Inglehart, R., C. Haerpfer, A. Moreno, C. Welzel, K. Kizilova, J. Diez-Medrano, M. Lagos, P. Norris, E. Ponarin & B. Puranen et al. (eds.). 2020. World Values Survey: Round Seven- Country-Pooled Datafile Version. URL: www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV7.jsp.
- International Organisation for Peacebuilding. Effective advising in statebuilding and peacebuilding contexts - how public participation and citizen engagement. Geneva: Interpeace-IPAT. 2015.
- Nations in Transit-2022. From Democratic Decline to Authoritarian Aggression. Freedom House. 2022. URL: <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2022/from-democratic-decline-to-authoritarian-aggression>
- The Millennium Development Goals Report 2015. United Nations Organization. 2015. URL: [https://www.un.org/millenniumgoals/2015 MDG Report/pdf/MDG%202015%20rev%20\(Julv%20 1\) pdf](https://www.un.org/millenniumgoals/2015%20MDG%20Report/pdf/MDG%202015%20rev%20(Julv%201)pdf)
- The Sustainable Development Goals Report 2020. United Nations Organization. URL: <https://unstats.un.org/sdgs/report/2020/The-Sustainable-Development-Goals-Report-2020.pdf>
- World Economic Forum. The global risks report (13th Ed). Switzerland. Geneva. 2018. URL: [http://www3.weforum.org/docs/ WEF_GRR18_Report.pdf](http://www3.weforum.org/docs/WEF_GRR18_Report.pdf)

Офіційні сайти державних органів влади в Україні

- <http://www.president.gov.ua> - Офіційне Інтернет-представництво Президента України
<http://rada.gov.ua> - Офіційне Інтернет-представництво Верховної Ради України
<http://www.kmu.gov.ua> - Урядовий портал
<http://www.mfa.gov.ua> - Офіційне Інтернет-представництво Міністерства закордонних справ України

Офіційні сайти міжнародних організацій і об'єднань

- [http:// www.un.org](http://www.un.org) - Офіційне Інтернет-представництво ООН
[http:// www.nato.int](http://www.nato.int) - Офіційне Інтернет-представництво НАТО
<http://hub.coe.int> - Офіційне Інтернет-представництво Ради Європи
<http://www.osce.org> - Офіційне Інтернет-представництво Організації з безпеки і співробітництва в Європі
<http://www.imf> - Офіційне Інтернет-представництво Міжнародного валютного фонду
<https://www.wto.org/> - Офіційне Інтернет-представництво Світової Організації Торгівлі
<http://data.worldbank.org/> - Офіційне Інтернет-представництво Світового Банку
<http://www.oecd.org> - Офіційне Інтернет-представництво Організації з економічного співробітництва та розвитку
<http://www.clubofrome.org> - Офіційне Інтернет-представництво Римського клубу

Сайти науково-дослідних установ і аналітичних центрів

- <http://www.niss.gov.ua> - Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України
<http://www.uip.org.ua> - Український інститут міжнародної політики
<http://iwp.org.ua/ukr/> - Інститут світової політики
<http://www.ier.com.ua> - Інститут економічних досліджень та політичних консультацій
<http://csis.org> - Centre for Strategic and International Studies
<http://www.chathamhouse.org.uk> - Royal Institute of International Affairs (Chatham House)

Сайти наукових видань з політології

<http://www.grani.org.ua> – Науково-теоретичний і громадсько-політичний Альманах «Грані»
<http://www.gileya.org> – Збірник наукових праць «Гілея: науковий вісник»
<http://politicus.od.ua> – Науковий журнал «Politicus»
<http://www.foreignaffairs.com> - «Foreign Affairs»
<http://jia.sipa.columbia.edu> - Journal of International Affairs
<http://www.princeton.edu/jpia> -Journal of Public and International Affairs
<http://jwsr.ucr.edu/index.php> -Journal of World Systems Research
<http://www.pewresearch.org> - PewResearchCenter
<http://www.worldvaluessurvey.or> - World Values Survey
<http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm> - Eurobarometer

Зразок фахового вступного випробування з теорії та історії політики для здобуття ступеня магістра за спеціальністю С 2 ПОЛІТОЛОГІЯ

1. Структура і функції політики.
2. Ідеологія лібералізму: основний зміст та еволюція
3. Політичні конфлікти: причини, механізми, типологія

Критерії оцінювання фахового вступного випробування з теорії та історії політики

Теоретичне випробування спрямоване на виявлення навичок самостійного професійного та творчого мислення й письмового послідовного викладу власних думок. Відповідаючи на питання з екзамену, абітурієнт повинен показати вміння чітко, логічно й грамотно формулювати думки, структурувати інформацію, точно і повно відтворювати факти, прізвища, назви праць теоретиків, конкретні концепції та аналізувати їх, виділяти причинно-наслідкові зв'язки, ілюструвати поняття відповідними прикладами, аргументувати свої висновки. Основними критеріями оцінювання фахового випробування з теорії та історії політики є:

- знання та використання першоджерел, різних теоретичних та наукових підходів, для аналізу актуальних проблем сучасної політології;
- знання фактографічного матеріалу історії політики та політичної науки;
- повнота відповіді, використання вітчизняної й іноземної фахової літератури для висвітлення екзаменаційних питань;
- творчий характер аналізу й узагальнення різних політологічних підходів фактичних даних на основі сучасних методів і наукових досягнень;
- навички лаконічного, чіткого, логічного, послідовного та грамотного викладу матеріалу, формулювання власних висновків;
- уміння вести полеміку з теоретичних і практичних питань теорії та історії політики, уміння проілюструвати теоретичні положення відповідними прикладами;

Екзаменаційний білет складається з трьох питань, які охоплюють теоретичний матеріал з проблематики теорії та історії політики.

Кожне питання оцінюється за наступною системою балів:

200 - 160	вступник продемонстрував глибоке знання змісту екзаменаційного питання, вільне оперування політологічними категоріями, провів глибокий фаховий аналіз означеної проблеми; глибоко і всебічно висвітлені знання з історії політики, основних положень першоджерел з політичної науки та філософії політики, що показує попереднє опрацювання рекомендованої літератури; здійснено аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики, представлено самостійне та обґрунтоване бачення її сутності як творче переосмислення набутих знань;
------------------	--

	<p>відповідь побудована лаконічно, чітко, логічно та послідовно з формулюванням власних висновків;</p> <p>відповідь містить співставлення різних підходів до вирішення певної проблеми, критичний їх аналіз;</p> <p>відповідь написана грамотно та демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок</p>
159 - 120	<p>вступник продемонстрував знання змісту екзаменаційного питання, оперування основними фаховими категоріями, аргументовано виклав означену проблему;</p> <p>в цілому висвітлено знання з історії політики, основних положень культурологічних першоджерел та рекомендованої літератури;</p> <p>відповідь репрезентує певну політологічну проблему, але посилення на вітчизняну та іноземну фахову літературу не є достатніми;</p> <p>здійснено аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики, представлено самостійне бачення її сутності;</p> <p>відповідь побудована лаконічно та послідовно, проте допущені певні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки не завжди обґрунтовані;</p> <p>відповідь містить співставлення різних підходів до вирішення певної проблеми;</p> <p>відповідь написана грамотно з використанням фахової лексики.</p>
119 - 80	<p>вступник продемонстрував певне знання змісту екзаменаційного питання, виклавши основні положення означеної проблеми;</p> <p>висвітлені знання з історії політики, основних положень культурологічних першоджерел та рекомендованої літератури є фрагментарними та не завжди точними;</p> <p>відповідь побудована навколо певної політологічної проблеми, але посилення на вітчизняну та іноземну фахову літературу майже відсутні;</p> <p>здійснено поверхневий аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики;</p> <p>відповідь є недостатньо послідовною, допущені певні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки відсутні;</p> <p>відповідь, в цілому, написана грамотно.</p>
79 – 40	<p>вступник продемонстрував роздуми з екзаменаційного питання, відсутність знань основних категорій політичної науки;</p> <p>відповідь містить певні уявлення з історії політики, основних положень політологічних першоджерел та рекомендованої літератури;</p> <p>посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу відсутні;</p> <p>відсутній аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики;</p> <p>відповідь є фрагментарною, допущені значні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки відсутні;</p> <p>відповідь написана з помилками.</p>
39 – 1	<p>вступник продемонстрував відсутність знань з екзаменаційного питання, основних категорій теорії та історії політики;</p> <p>відповідь містить певні уявлення з історії культури, основних положень культурологічних першоджерел та рекомендованої літератури;</p> <p>посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу відсутні;</p> <p>відсутній аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики;</p> <p>відповідь є фрагментарною, відсутні логіка викладу матеріалу та власні висновки;</p> <p>відповідь написана з багатьма помилками.</p>
0 балів	відповідь відсутня

При визначенні оцінки фахового вступного випробування з теорії та історії політики підсумовується загальна кількість балів, отриманих вступником за відповіді на три питання екзаменаційного білету, яка ділиться на число питань. Таким чином визначається середній бал за відповідь вступника за шкалою від 100 до 200 балів (із заокругленням до цілого числа). Вступник допускається до участі у конкурсному відборі для зарахування на навчання, якщо кількість балів із вступного випробування складає не менше 100 балів.

Вступне випробування відбудеться письмово в дистанційній формі за допомогою платформи Moodle з забезпеченням академічної доброчесності та анонімності. На електронну адресу вступника буде надіслано запрошення з кодом доступу до системи. Система автоматично здійснить вибір варіанту випробування.

Консультація відбудеться на платформі ZOOM

Голова фахової атестаційної комісії,
доктор філософських наук, доцент

Дмитрій ПЕТРЕНКО

Затверджено на засіданні
приймальної комісії Харківського
національного університету імені В.Н. Каразіна,
протокол засідання № 2 від 20 березня 2025 р.

Відповідальний секретар приймальної комісії

Ганна ЗУБЕНКО